

Nr. 1/2023, 17. årgang

Tynset

Tema | **Klima og energi**

Informasjon
fra Tynset kommune

Øverst t.v.: Avrennsputet som storfebonden bruker til fôr er en underutnyttet matressurs, som elevene tok med tilbake til kjøkkenet. Poteten ble blant annet brukt i byggottoen.

Midten øverst: Gulrotter som Christian fant i matbutikkens svinn kan fint brukes i matlagingen.

Øverst t.h.: Besøk på Torresvangen Gårdsysteri

Nederst t.v.: Kokk Leif Magne Grastveit fra Matvalget var med for å gi gode råd til elevene. Her klargjøres for kryddring, mens Mai-Britt Vestergaard fra Framtiden i våre hender følger spent med.

Nederst t.h.: Karina Solvold ga frukt kassert av lokal matbutikk en ny sjanse i fruktsalaten.

Alle foto: Framtiden i våre hender / Mai-Britt Vestergaard

NØVGS best i landet på klima?

Våren 2019 tok 40 000 norske skoleelever til gatene for å streike for klima. Budskapet var klart: Klimahandling nå!

Skolene har fått et stort og viktig oppdrag med å bevisstgjøre og utfordre elever. I løpet av de første to månedene har elever ved Nord-Østerdal videregående skole deltatt i to prosjekter.

NM i klima er en konkurranse hvor videregående elever konkurrerer i å redusere sitt CO²-utslipp i hverdagen. Målet med konkurransen er å øke elevenes kunnskap og gi de et verktøy for å redusere egne utslipp. Konkurransen skjer i regi av Framtiden i våre hender i samarbeid med Natur og Ungdom og Ducky Trondheim.

Det andre prosjektet, "Sirkulærøkonomi i praksis", med fokus på "ombruksmat", er et treårig samarbeidsprosjekt mellom videregående skoler og Framtiden i våre hender, finansiert av Sparebankstiftelsen DNB.

I Klimamesterskapet, som gikk over to uker i perioden 31. januar til 14. februar, samarbeidet elevene for å se hvordan deres personlige handlinger kan bidra til å nå klimamålene. Alle loggførte sine hverdagsaktiviteter i en egen app utviklet av Ducky. Lavee innen temperatur, kortere tid i dusjen, transport via sykkel eller spark i stedet for bil og velge kollektivt i stedet for bil var hverdagsaktiviteter elevene registrerte.

– For oss lærere fulgte det med digitalt undervisningsmateriale i tråd med den nye læreplanen som trådte i kraft i 2020. Vi ville vise at handling skaper endring og at utslippskutt kan være både lærerikt og inspirerende, sier Marianne Myhre Andersen, faglærer for restaurant- og matfag ved NØVGS.

Prosjektet sammenfalt med tidspunktet hvor de fleste elever på yrkesfaglige studieretninger var ute i praksis, derfor deltok kun 54 elever aktivt i registreringen.

– Allikevel vant vi hele konkurransen. Vi kan titulere oss som Norgesmestere i Klima, smiler Andersen.

Snittet på klimagevinsten for hver enkelt som deltok ble summert. Besparelsen tilsvarte CO²-utslipp tilsvarende 15 564 km tilbakelagt med bil, en strekning fra Tromsø til Cape Town!

Ombruksmat = Klimasmart mat

Framtiden i våre hender sitt treårige prosjekt "Sirkulærøkonomi i praksis" er rettet mot yrkesfag i den videregående skole.

– Så langt rettet mot byggfag der det har handlet om rehabilitering av gamle bygg og ombruk av materialer, forteller Mai-Britt Vestergaard i Framtiden i våre hender i Innlandet.

Nå er søkelys på bærekraftig mat sammen med Matvalget og Nord-Østerdal videregående skole, som er den første skolen i Innlandet Framtiden i våre hender samarbeider med om matprosjektet. Matvalget eies av organisasjonen Debio og er en veiledningstjeneste for offentlige og private virksomheter, som vil lage bærekraftige måltider til andre.

I praksis betyr sirkularitet i mat at all den maten, som i dag ikke blir spist av folk, nå i stedet skal frem til tallerken. Maten blir ikke utnyttet bra nok når den ender foran dyrene på fjøset eller i forbrenningsanlegg for å bli til energi.

Faglærer i restaurant- og matfag, Marianne Myhre Andersen, konkluderer med at dette ble et engasjerende og meget vellykket, tverrfaglig prosjekt for elevene ved VG 1 og VG2.

– Over tre dager fikk vi en meget god blanding av teori, praksis og gårdsbesøk. Matvalget stilte med kokk, som sammen med elevene laget et bedre måltid på siste prosjektdag. Mat basert på kortreist mat fra Vingelen og Kvikne og mat som ellers ville blitt kastet, ble tilberedt på gourmetvis og servert inviterte gjester.

– I Vingelen besøkte vi storfefarmer Grim Jarar Aasgård som bruker mindre importert fôr,

og supplerer fôringen med blant annet bygg og poteter butikkene ikke vil ha. På Kvikne besøkte vi geitebruket Tørresvengen, hvor de driver med mjølkegeit og osteproduksjon. Bærekraft er ikke bare klimaavtrykk, det kan like gjerne handle om å benytte lokal mat og god utnyttelse av utmark som geit- og sauehold bidrar til.

– Nesten halvparten av elevene i VG1 og VG2, som har vært deltagende i prosjektet er selv fra gård. De vet hvilke ressurser som må til for å produsere mat og har dermed en grunnleggende respekt for maten, mener Vestergaard, som forteller at i en undersøkelse Framtiden i våre hender gjorde ved en mer bynær skole definerte elevene lokalmat som mat fra Kiwi.

Bygg og innmat

Et av to hovedtemaer i prosjektet var bruken av bygg. Bare 0,6 % av bygget som produseres i Norge brukes til menneskemat. Det aller meste går til dyrefôr.

– Vi har spist mye av dette kornet tidligere her i landet. Det er liten grunn til å spise så mye importert ris i Norge når mye av dette kan erstattes med bygg. Men det som forundret meg var at mange av elevene i Nord-Østerdalen faktisk ikke vet at det blir dyrket bygg av ypperste kvalitet i Tynset kommune, sier Vestergaard. Risottoen ble derfor byttet ut med byggotto som elvene servert sine gjester.

– Det andre hovedtemaet handlet om innmat og at vi må bli bedre til å bruke hele dyret. Tradisjonell bruk av innmat i det norske kostholdet er så å si lenger ikke-eksisterende. I dag blir mye avskjær og innmat blir til dyrefôr.

– Maten vi spiser har betydning for miljøet, og det er mulig å bruke langt mer av mat som produseres i Norge til menneskemat. Mat som er tilgjengelig, men som vi ikke spiser, sier Andersen.

– Det eneste vi fikk kjøpt av innmat var lever. Derfor fikk vi litt begrenset tilgang på råvarer når det gjaldt tilberedning av innmat.

Vestergaard i Framtiden i våre hender trekker fram Norges lave selvforsyning på mat.

– I dag ligger den på mellom 37-40 %. Det betyr at det meste som spises importeres fra utlandet. For å bli mer miljøvennlig og bærekraftig må mer av matkonsumet over på lokale råvarer, understreker Vestergaard.

– Og like viktig; å samarbeide med lokale matbutikker og grossister om at matsvinnet deres blir donert eller solgt rimeligere til forbrukere, frem for å bli til avfall. Kommuner og skoler er forpliktet gjennom offentlige innkjøpsavtaler å handle av grossist. Det er kun gjennom denne type prosjekter det er mulig å få "dispensasjon" fra slike avtaler. Dette er ikke bærekraftig i det lange løp, fastslår hun.

Fotos: Kreativiteten blomstret, og elevene syntes prosjektet var både morsomt og meget interessant!

Magasinet Tynset

Nr. 1/2023, 17. årgang

Ansvarlig utgiver
Tynset kommune
2500 Tynset

Ansvarlig redaktør
Erling Strålberg (kommunedirektør)

Kontakt
Telefon: 62 48 50 00
Epost: postmottak@tynset.kommune.no
Internett: www.tynset.kommune.no

Annonsering i informasjonsmagasinet
Ta kontakt for informasjon om annonsering og bistand med utforming:

INGRAFO AS
Rørøveien 2280
2540 Tolga

Telefon 900 15 929
952 07 555
Epost post@ingrafo.no

Grafisk utforming
INGRAFO © 2023
www.ingrafo.no

Foto 1. omslagsside
Påsketulipaner
© Alehandra13 / Pixabay

Opplag
3.800

Trykk
Flisa Trykkeri AS

Miljøspalten

Jeg (elsker)

plan- og
byggningsloven

Samfunnet vårt er regulert av vedtatte lover. Disse skal sikre medvirkning, trygghet og forutsigbarhet i samfunnsutviklingen, og er selve grunnlaget for demokratiet.

Tekst: Hilde Aanes

Sentralt her er plan- og byggningsloven. Denne har sitt utspring i Byggningsloven av 1965, som var den første loven som omfattet hele landet. Siden er denne revidert flere ganger i takt med endrede samfunnsforhold og utvikling. I 2008 kom den "nye" plan- og byggningsloven, som fyller 15 år i år. Formålet med denne loven, jf. § 1-1, er følgende:

- Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner.
- Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser.
- Byggesaksbehandling etter loven skal sikre at tiltak blir i samsvar med lov, forskrift og planvedtak. Det enkelte tiltak skal utføres forsvarlig.
- Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives.
- Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til barn og unges oppvekstvilkår og estetisk utforming av omgivelsene. For boliger skal prinsippet om universell utforming ivaretas gjennom krav til tilgjengelighet.

Her står det innmari mye, men betydninga av det som står der er *enda større*! Det betyr at vi skal ta *veldig mange hensyn* til naturen, landskapet, planter og dyr, flom og skred, til barn og eldre, mennesker med funksjonsnedsettelse, naboer, andre myndigheter i inn- og utland, til klima – ja, til framtida vår!

Det har skjedd at en liten sommerfugl har stoppet utbygging av et boligområde. Hvilken betydning ville det hatt om vi hadde uttryddet den siste lille laven som bidro til utvikling av penicillin? Og den minste lille halsbetennelse hadde vært livstruende?

Denne erkjennelsen har bidratt til at det ikke er tillatt å utrydde arter eller det livsmiljøet hvor artene lever. Disse avveiningene veier tyngre enn det den enkelte av oss kan utvikle på egen eieendom, dersom det går på bekostning av andre arters livsgrunnlag eller annen negativ påvirkning.

Snart skal den nye klima- og energiplanen for hele Fjellregionen legges ut til høring. Den skal bidra til at vi gjør en felles innsats for å kutte klimagassutslippene i alle kommunene, og det vil - og må - få konsekvenser for hvordan vi skal utvikle Tynset-samfunnet videre! Følg med og bidra til gode løsninger i tråd med klima- og energiplanen. Da går vi sammen inn i framtida!

Sykle til jobben – 50 år i år!

Tynset kommune inviterer enda en gang alle kommunens innbyggere og de som jobber i Tynset til å delta i denne trimaksjonen. Bli med på årets jubileumsfeiring!

Kanskje får Hilde Aanes, Kristoffer Barhaug og andre som vil sykle til jobben mer værlige temperaturer da aksjonen blir mer klimatilpasset Nord-Østerdalen og starter i mai i stedet for april. Arkivfoto: Ingrid Eide / Ingrafo

I år er aksjonen mer tilpasset nordøsterdalsklimaet og starter 3. mai. Dette betyr tre uker kortere innsats, men forhåpentligvis i litt mer "værlige" temperaturer. Og husk: ALL aktivitet over 30 minutter kan registreres.

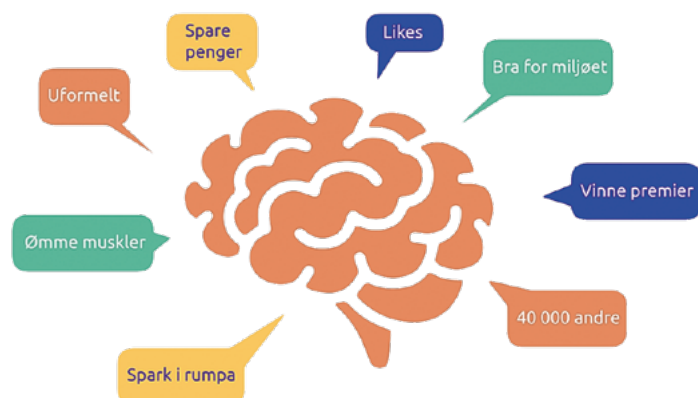
Påmelding

Gå til www.sykletiljobben.no og velg påmelding i menyen. Velg videre "Bli med nå!", registrer din epostadresse og velg "Delta med jobben". Skriv inn din bedrift, dersom den ikke ligger inne som et valg fra før. Er du ansatt i Tynset kommune, skriver du det, og velg den avdelingen du hører til under. Ikke lag egen "Tynset kommune"-profil!

Selv om du har vært med før, er det mange som likevel må registrere seg på nytt i år på grunn av nytt system. Du kan delta alene, eller sammen med flere på et lag.

Du er med i trekningen om fine nasjonale premier, og lokale premier i Tynset. Tynset kommune betaler deltakeravgiften for alle deltakere, som et ledd i et høyere mål om god folkehelse for alle våre innbyggere, god sosial bærekraft og reduserte klimagassutslipp.

Bli med nå!
Sykle til jobben

Energieffektivisering i kommunale bygg og boliger

Teknisk avdeling skal igangsette en rekke tiltak for energieffektivisering i kommunale bygg. Budsjett-rammen er på fem millioner kroner.

Som det kommer fram av den nye klima- og energiplanen har kommunen ulike strategier og virkemidler, fordelt på ulike enheter eller avdelinger i egen organisasjon til å påvirke energibruk og klimagassutslipp fra egen virksomhet. Tekniske tjenester har ansvaret for planlegging og drift av kommunale bygg og infrastruktur. Erfaringer viser at det er gode muligheter for å oppnå betydelig reduserte energikostnader i alle bygg ved moderniseringer og ulike ENØK-tiltak.

Kommunens varmeanlegg er dimensjonert for oppvarming ved temperaturer ned til 38 kuldegrader.

– Det er bare i Finnmark det finnes kommunale varmeanlegg som er dimensjonert for kaldere temperaturer, ned til 39 kuldegrader, forteller teknisk sjef, Svein Magne Storaas. Det er ikke mange dager i året det er så kaldt, og teknisk sjef mener det ligger mye energibesparelse i styring av varme- og ventilasjonsanlegg. Det beskriver han slik:

Halvering av strømforbruk

På eldre varmeanlegg er som regel sirkulasjonspumper dimensjonert og installert med fast(maksimalt) turtall. Dette betyr at den sirkulerte vannmengden i bygget er lik uansett varmebehov. Her er det mye å hente ved å regulere turtallet på motorene slik at de øker hastigheten ved behov, og går med redusert hastighet når det er rom for det.

– Ventilasjonsanlegg i mange av kommunens bygg er av eldre dato. Her kan man hente mye ved å investere i moderne vifter som regulerer luftmengden i forhold luftkvalitet og antall personer opplyser Storaas.

– Vi vil bytte ut til såkalte “direktedrevne viftemotorer”. Disse har langt høyere virkningsgrad enn de som er montert originalt.

Storaas eksemplifiserer dette med en oppgradering av et ventilasjonsaggregat i D-blokka ved Holmen bygget. Strømforbruket ble mer enn halvert med nye viftemotorer.

Konkret gjelder dette i første omgang for Storsalen i kulturhuset. Dette eldre anlegget er dimensjonert for å gi luft til 384 besøkende ved full sal.

Bygg for bygg skal nå energieffektiviseres i henhold til budsjett og ved hjelp av Enova-midler.

Ifølge teknisk sjef er det lite energisparing å hente på selve oppvarmingen av kommunale bygg. Siden 2001 har de aller fleste kommunale bygg blitt forsynt med fjernvarme fra Holmen biovarmeanlegg, som var et av de tidligste fjernvarmeanleggene i landet.

Solceller

Mange av de kommunale byggene i Tynset ble bygget i 1960- og 70 åra, med flate tak. Byggeforskrifter er vesentlig endret i forhold til blant annet snøvekt pr kvadrat meter. I dag er denne 400 kg, mot 150 kg på den tida byggene ble satt opp. Solcellepaneler tilfører 30-35 kg per kvadratmeter. Dette vanskeliggjør montering av og energiforsyning med solcellepaneler uten å forsterke konstruksjon.

Investering i nytt vifteanlegg i Storsalen skal sørge for luftmengde og luftkvalitet tilpasset mengde publikum. Foto: Ingrid Eide / Ingrafo

Kommunen planlegger flere solcelleanlegg på kommunale tak. Oppvarmingen i den nye helsestasjonen som skal bygges over Smea skal i stor grad skje av egenprodusert solvarme. Illustrasjonsfoto: Ingrid Eide / Ingrafo

Nye vinduer skal på plass i flere av kommunens utleieboliger. I fjor sørget Per Terje Aasberg og Robert Rørseth for at 375 vinduer ble skiftet i Rådhuset. En god energisparing, de 50 år gamle vinduene lakk som siler på grunn av råte og fukt i rammer og karmen og det ble bokstavelig talt for kråka. Foto: Ingrid Eide / Ingrafo

Her i Sjukehuskogen blir det etablert 8 ladestasjoner for el-bil.
Foto: Ingrid Eide / Ingrafo

– Det kan derfor bli kostbart å legge solcellepaneler på gamle tak, og de har vi som sagt mange av i Tynset kommune, understreker Storaas.

Nå planlegges et større solcelleanlegg på sykehjemsdelen av Tjønnsenteret. Her var det planlagt påbygging av en 3. etasje. Det ble imidlertid ikke noe av, og det er dette arealet, som skal benyttes til solcelleanlegg med en forventet årsproduksjon på ca 70 000 kWh tilsvarende ca 100 kWp (kilowatt peak beskriver hva et solcelleanlegg kan levere med full tilgjengelig solkraft).

Et noe mindre anlegg planlegges på den nye Helsestasjonen som skal bygges over Smea i kulturhuset. Av dette anlegget er forventet årsproduksjon på ca. 26 000 kWh (45 kWp). Sammenligner vi med en enebolig har den i gjennomsnitt et forbruk på 20 000 kWh pr. år.

Oppvarmingen av den nye helsestasjonen og av Tjønnsenteret skjer med fjernvarme, men begge er type bygg med høy elektrisk andel knyttet til ventilasjon, pumper, belysning og drift av alle elektriske systemer døgnet rundt. Et solcelleanlegg vil redusere behovet for kjøpt energi, da det meste av solenergien vil forsyne huset det er installert på.

ENØK-tiltak

Kulturskolen og nordvestfasaden som gjenstår i gammel del av Kvikne skole skal få nye vinduer. Det skal også Skogstua få, foruten at denne barnehagen skal etterisoleres å få nye kledning.

SD- anlegg (Sentral Driftskontroll – styring av varme og ventilasjon) er et elektronisk webbasert energioppfølgingsprogram hvor man til enhver tid kan følge med på det elektriske forbruket som romtemperaturer og pådrag av diverse motorer for pumper og ventilasjon. Dette må oppgraderes i Rådhuskomplekset, Barneskolen, Ungdomskolen og Tjønnsenteret.

Boliger

Også kommunens utleieboliger skal energieffektiviseres. Det skal skiftes vinduer i Mogata 9, Skogveien 16 og Furumveien 6D og F.

Kunstnerboligen i Kongsveien 5 får solceller på tak, nye vinduer og tilleggsisolering. Det er sannsynlig at det bores energibrønn og legges vannbåren gulvvarme i 1. etg.

Biler

Kommunens biler som nå fases ut erstattes med el-biler. Gjennom en overordnet strategi fra regjeringen pålegges kommuner, fylker og alle andre offentlige instanser å kjøpe utslippsfrie biler, varebiler og bybuss-er for å hjelpe Norge å oppfylle egne klimaforpliktelser. Unntak er gitt for kjøretøy som skal være i beredskap.

Det krever også infrastruktur som ladestasjoner. Storaas opplyser at 8 av de 175 nye parkeringsplassene i "Sjukehuskogen" er for el-biler. Ladestasjoner for publikum skal monteres i løpet av våren.

Fådalen. Foto: Thorbjørn Liell / Ingrafo

Bærekraftige fjellkommuner i en **grønn** region

I kommunens nye klima- og energiplan er oppfordringen klar – alle må gjøre en innsats for å redusere klimagassutslipp og for å tilpasse seg klimaendringene.

– Det grønne skiftet betyr at vi må endre noen vaner. Vi må kjøre mindre bil, kjøpe varer og tjenester, som gir mindre negative konsekvenser for klima og miljø, og velge alternative energiløsninger der det er mulig, sier Hanne Maageng Olsen, som er prosjektleder for den nye regionale klima- og energiplanen, som nå er ute på høring. Høringsfrist er 19. mai.

Forventninger og krav til kommunens klimaarbeid har økt betydelig etter at de seks kommunene Folldal, Alvdal, Rendalen, Tynset, Tolga og Os utarbeidet klima- og energiplaner i 2010 og 2012.

I arbeidet med den nye felles klima- og energiplanen har regionens ordførere lagt stor vekt på viktigheten av bærekraftige løsninger, og at vi bygger videre på regionens gode tradisjoner for samarbeid mellom kommune, næringsliv, frivilligheten og innbyggere for å nå nasjonale klimamål og bidra til bærekraftige kommuner i et fremtidig lavutslippssamfunn.

Felles utfordringer gir et godt grunnlag for samarbeid og en felles plan, skriver ordførerne i innledningen til planen, som har følgende visjon:

Bærekraftige fjellkommuner i en **grønn** region

Vi skal være en region

- som er rustet for fremtidens klima
- som drives med fornybar energi
- med bærekraftig og strategisk arealbruk
- der det er enkelt å velge klimavennlig transport
- med god ressursutnyttelse i en sirkulær fremtid
- med lønnsomt og bærekraftig lokalt næringsliv med lave klimagassutslipp
- med kommuner som er pådrivere og legger til rette for grønn omstilling

– Argumenter mot en felles plan vi har møtt i dette arbeidet er at vi har mye skog som binder karbon, vi produserer mye strøm sjøl, og ikke minst at tiltak vil være dyrt.

– Når vi snakker om varmegjenvinning, energieffektive bygg, ombruk og matsvinn hører vi også at dette gjør vi jo allerede? Men planen er et viktig verktøy for at kommunene i større grad kan systematisere tiltak, i alle tjenesteområder innen kommunens virksomhet, poengterer Maageng Olsen.

Det er de statlige retningslinjene for klimaplaner som skal legges til grunn for kommunale planer. Formålet er å sikre at kommunene går foran for å redusere klimagassutslipp, sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i kommunene, samt sikre at kommunene bruker et bredt spekter av sine roller og virkemidler i arbeidet med å redusere klimagassutslipp.

Den nye, regionale planen skal være overbygning og et kunnskapsgrunnlag for kommune, og innbyggerne, og arbeidet med grønn omstilling i hele regionen. Den er redskapet som gjør det mulig å ta gode valg, og ha konkrete og gjennomførbare tiltak, som er godt forankret i kommunenes egen organisasjon.

Klimatilpasning og bærekraft, planens viktige prinsipper

Det har lenge vært størst oppmerksomhet om tiltak som kan bidra til å redusere utslipp av klimagasser, og dette er hovedfokus i planen. Men planen omfatter også klimatilpasning, og hvordan vi kan tilpasse oss konsekvensene av økt gjennomsnittstemperatur på kloden. Det handler om endret klima, endrede rammebetingelser, og at vi påvirkes av endringer i andre deler av verden.

For å konkretisere regionens ambisjonsnivå er det i planen formulert overordnede mål innenfor fem målområder:

1. Utslippsreduksjon

- Redusere direkteutslipp fra kommunene med 33 % fra 2021 til 2030
- Bidra til å redusere nasjonale utslipp ved å redusere regionens indirekte utslipp

2. Karbonopptak i jord og skog

- Begrense avskoging til 0,3% for hver 5-årsperiode frem til 2030
- Opprettholde andel myr og våtmark på 8,5%

3. Energiproduksjon og -effektivisering

- Øke produksjon av fornybar energi i vår region
- Utvikling av strømforbruk pr. innbygger som i landet ellers
- Redusere strømforbruk i kommunale bygg

4. Klimatilpasning

- Begrense negative konsekvenser av klimaendringer for personer, natur og kostnader

5. Omstilling

- Bidra til klimaomstilling av lokalt næringsliv

Bærekraft er et viktig premiss i planen; det handler om å få til en utvikling som gir de som kommer etter oss samme muligheter for et godt liv. Bruken av ordet bærekraft henviser ofte til de 17 bærekraftsmålene til FN, som omtales som verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030.

Husdyr er en forutsetning for fortsatt matproduksjon i vår region.
Illustrasjonsfoto: Ingrid Eide / Ingrafo

Bærekraft er ikke bare klimaavtrykk, det kan like gjerne handle om å benytte lokal mat og god utnyttelse av utmark.

Bærekraftsmålene legger også vekt på balansen mellom klima og miljø, sosiale forhold og økonomi, og ikke minst samarbeid. Samarbeid mellom kommuner, med regionale aktører og virksomheter og mellom ulike fagfelt er viktig for å få gjennomført tiltak som kan gir reduserte klimagassutslipp, og for å oppnå omstilling.

Samarbeid er også viktig lokalt, og betyr samarbeid mellom kommuner, mellom avdelinger i kommunen og ikke minst samarbeid mellom kommune, innbyggere og næringsliv.

Hva skjer i praksis i kommunen?

Kommunene i vår region har størst mulighet til å påvirke egen drift, arealbruk og innkjøpsordninger, konkluderer Maageng Olsen. Klimaregnskapet for kommunenes egen virksomhet viser at hele 87 % av klimagassutslipp er knyttet til kjøp av varer og tjenester. Kun 3 % er knyttet til utslipp fra fossilt brensel.

Kommunene er pålagt å ta miljøhensyn ved innkjøp. Plikten er nedfelt både i lov om offentlig anskaffelser og tilhørende forskrift. Under planleggingen av den enkelte anskaffelse ta hensynet til livssykluskostnader, universell utforming og miljømessige konsekvenser av anskaffelsen. Forskriften presiserer at det skal stilles konkrete miljøkrav til produkters ytelser eller funksjon.

I Klimakur 2030 er redusert forbruk av rødt kjøtt foreslått som et mulig tiltak. Klimakur 2030 er et samarbeid mellom Miljødirektoratet, Statens vegvesen, Kystverket, Landbruksdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Enova for å analysere potensiale for å redusere ikke-kvotepliktige utslipp av klimagasser og tiltak som øker opptaket og redusere utslipp fra skog annen arealbruk.

Bakgrunnen for anbefalingen er utslipp av metangass fra husdyr, og at dyrking av fôr krever store arealer som kan bidra til avskoging, og som kunne vært brukt til produksjon av korn og grønnsaker. I tillegg benyttes kraftfôr og kunstgjødsel, som krever energi og transport.

– I vår region må vi innse at vi skal produsere melk og kjøtt. Vi har vi store utmarksressurser, som kan og må benyttes, og mye areal som kun eigner seg til produksjon av gras og grovfôr. Da er husdyr en forutsetning for fortsatt matproduksjon. Vi må bruke jordbruksjord på riktig måte, lokal matproduksjon er avgjørende for bosetting, bevaring av kulturlandskapet og selvforsyning, understreker Maageng Olsen.

Vinterstid kan sparken for mange være et miljøvennlig alternativ til bilen.
Illustrasjonsfoto: Ingrid Eide / Ingrafo

Ansatte som endringsagenter

Den nye klima- og energiplanen definerer til sammen 12 tiltaksområder i kommunene. Helse og omsorg, næring, jord- og skogbruk, skole, teknisk, planavdeling osv.

Ikke minst er det viktig i arbeidet med bevisstgjøring og å få inn begrepet klimatiltak i alle deler av kommunens virksomhet, og hvordan man kan bruke tiltak i handlingsplanen helt konkret for å få til endringer som monner og varer.

Det blir for omfattende å gi et sammendrag av alle tiltaksområdene og handlingsplaner i denne artikkelen, men eksempelvis nevner Maageng Olsen at innen helse og omsorgstjenesten er man godt i gang med å fase inn el-biler i kommunens bilpark. Større bevissthet i forhold til matsvinn og klimasmarte måltider med større innslag av lokalmat i helseinstitusjoner, er andre tiltak i denne sektoren.

I skolene ligger klima og energitematikken nedfelt i læreplanene, og teknisk avdeling jobber for å energieffektivisere alle kommunens bygg og boliger. Alle enheter kan bli bevisst energibruk i alle lokaler, og være bevisst på ombruk og gjenvinning.

– Det ligger mye klimagevinst i slike tiltak, sier prosjektlederen, som nevner Os kommune og varmegjenvinning fra svømmebassenget som et eksempel (se artikkelen Energieffektivisering i kommunale bygg og boliger side 6).

Det finnes flere aktører, som kan bidra med økonomisk støtte til klimatiltak og grønn omstilling, bla. Innovasjon Norge og Enova. Kommunenes næringsfond er et annet virkemiddel, og kommunene kan velge å oppdatere vedtektene sine, slik at klima- og energiomstilling inngår som et kriterium ved tildeling av midler.

Klima- og energiplanen er ute på høring. Hanne Maageng Olsen oppfordrer innbyggere til å komme med innspill i høringsperioden, som er fram til 19. mai. Planen skal endelig vedtas i kommunene i september.

Hanne Maageng Olsen, som er prosjektleder for den nye regionale klima- og energiplanen, oppfordrer kommunens innbyggere til å komme med innspill til planen. Foto: Ingrid Eide / Ingrafo

Les av QR-koden med kameraet på mobilen din eller gå til
<https://bit.ly/3yCPwgA>
for å lese høringsutkastet til klima- og energiplanen

Les av QR-koden med kameraet på mobilen din eller gå til
<https://adobe.ly/3yA7MaD>
for å lese handlingsprogrammet

Barnas Verdensdager

Vi har starta å glede oss til ett av Tynset sine største arrangementer: Barnas verdensdager!

Årets Tema er "Sommerfugler i vinterland", og vi ser fram til å fylle kulturhuset med sommerfugler i alle farger og fasonger. Små og store ønskes hjertelig velkommen til Tynset kulturhus lørdag 16. september. Gratis inngang.

Vi trenger for øvrig mange frivillige.
Send gjerne mail til tanja.korban@tynset.kommune.no

25. APRIL SOPRAN + CELLO
KJÆRLIGHETSBREVET

26. APRIL FOREDRAG
ALLAN FJELMBERG

I Tynset kommune tilbys følgende arrangementer med støtte fra Den Kulturelle Spaserstokken (DKSS) våren 2023:

25. april: Kjærlighetsbrevet

En forestilling med Maren Myrvold (sopran) og Siri Snorheim (cello). De to tar med publikum på en reise gjennom ulik musikk i kjærlighetens navn. Konsert på Enan kl. 11, Tjønmosenteret kl. 14 og Tynset kulturhus kl. 16. Fri inngang.

26. april: Levevanenes påvirkning på hjernen

Et foredrag med livsstilslege Allan Fjelmberg i Kjæreng Grendehus kl. 18. I dette helseforedraget skal vi bli kjent med hvordan levevaner påvirker psykisk helse, kognitiv funksjon og vår atferd. Fysisk aktivitet, lite stress, sunt kosthold, nok søvn, gode sosiale relasjoner, og andre livsstilsfaktorer er bra ikke bare for fysisk helse, men også for god hjerne helse. Arrangør er Tynset Pensjonistforening.

Om "Den Kulturelle Spaserstokken"

Midlene til Den kulturelle spaserstokken (DKSS) er kanalisert gjennom statens rammetilskudd til fylkeskommunene. Innlandet fylkeskommune viderefører ordningen med tildeling av DKSS-midler i 2023 og har 2,3 millioner til fordeling. Midlene blir først fordelt med et fast tilskudd på kr 20 000 per kommune, og deretter en fordeling av restbeløpet etter antall innbyggere i kommunen på 70 år og over.

Den Kulturelle Spaserstokken skal legge til rette for økt samarbeid mellom kultur- og omsorgssektoren, slik at det kan utvikles gode kunst- og kulturprosjekter for eldre lokalt innenfor et mangfold av sjangre og uttrykk.

Åpningstider i påska ved bibliotekene

Mandag 3. april og tirsdag 4. april: Kl. 11.00 - 16.00
Onsdag 5. april og påskeaften: Stengt

Meråpent bibliotek

Åpent alle dager kl. 10.00 - 21.00

Har du ikke tilgang til meråpent?

Stikk innom oss i betjent åpningstid og oppgrader lånekortet ditt til et adgangskort.

Kvikne bygdebibliotek

Stengt hele påska.

Du er ikke avvist selv om du blir avvist!

I høst endret Tynset legesenter sitt timebestillings-system. Legene tilbyr nå time på dagen og ønsker å prioritere henvendelsene så godt som mulig.

Den foretrukne måten å bestille time på er å legge inn en bestilling på www.helsenorge.no. Dessverre er det slik at dersom vi ikke har en ledig time denne dagen, får du en tekstmelding som starter med "timeønsket er avvist". Det føles nesten like vondt å sende denne meldingen som å motta den, men programmet har dessverre ingen andre mulige meldinger å sende ut. Om du logger deg inn på helsenorge.no, vil det stå mer info om hvorfor du ikke fikk time og hva du kan gjøre.

Tynset legesenter har økt kapasiteten sin på telefon. Du kan gjerne ringe oss for å bestille time på akkurat samme måte som før. Husk du er ikke avvist, selv om du ikke fikk time! Vi ønsker å hjelpe deg så godt vi kan.

Servicetorget i påska

Åpningstider: Mandag 3. april og tirsdag 4. april kl. 10.00 - 15.00
Onsdag 5. april kl. 10.00 - 12.00

Åpningstider Kulturkaféen

Mandag 3. april og tirsdag 4. april: Kl. 10.00 - 15.00
Onsdag 5. april: Stengt
Påskeaften: Stengt

Kaféen er for øvrig åpen mandag - fredag til kl. 15. Den er også åpen på 17. mai fra kl. 9.00 - 18.00 med buffet med varm og kald mat, dessertbord, kaffe, kaker og is. Kulturkaféen er sommeråpen i år. Velkommen inn til oss for god mat og drikke!

Nye flyktninger trenger boliger!

Kommunestyret vedtok i januar at Tynset kommune skal bosette 80 flyktninger i 2023. I fjor bosatte Tynset 86 flyktninger der om lag tre av fire kom fra Ukraina.

Bosetting er en betydelig oppgave for mange av kommunens tjenesteområder. I tillegg er kommunen avhengig av det private markedet for å finne boliger til alle som ankommer. Frem til nå har Tynset sentrum blitt prioritert for bosetting. Fremover vil større deler av kommunen bli tatt i bruk.

Det er fortsatt interessant å få innspill på aktuelle leieobjekter. Henvendelse til postmottak@tynset.kommune.no.

Nytt sak- og arkivsystem

Tynset og de øvrige kommunene i FARTT-samarbeidet, gjennomfører våren 2023 en større omlegging av sitt sentrale sak- og arkivsystem. Prosjektet omfatter store deler av kommunens arkivfunksjoner, ordinære saksbehandling, gjennomføring av politiske møter og ikke minst elektronisk byggesaksbehandling.

Overgangen til nytt system vil skje første uken i mai. Det forventes redusert kapasitet i den kommunale saksbehandlingen i perioden, og spesielt vil dette kunne påvirke byggesaksbehandlingen. Mer informasjon vil komme på kommunens nettsider.

Informasjon om kommunale avgifter

De kommunale gebyrene for huseiere består av:

- eiendomsskatt
- vann og avløp
- septik
- renovasjon

Alle gebyrene faktureres sammen og er fordelt på 4 terminer. Vannmåleroppgjøret for 2022 faktureres på første termin i 2023. Avløpsmengde regnes lik vannmengde.

Husk at du må betale eiendomsskatten selv om du har sendt inn klage.

Flere eiere?

- Hvis en eiendom har flere eiere eller det skjer et eierskifte i løpet av året, må eierne bli enige seg imellom om hvordan de fordeler kommunale avgifter og eiendomsskatt.

Trenger du mer informasjon om din faktura?

Du kan også finne informasjon om din faktura om du logger deg på portalen Min eiendom som du også finner på hjemmesida til Tynset. Du logger deg på med Bank-ID og finner all relevant informasjon knyttet til din eiendom.

Er du hytteeier?

Hytterrenovasjon: f.o.m. 01.01.2023 vil fakturering av denne avgiften skje kvartalsvis, også om du kun har renovasjon om sommeren.

12 terminer

For eiendommer som har kommunale avgifter/eiendomsskatt over kr. 6 000 eks. mva. kan velge betaling over 12 terminer. Det kreves betaling med avtalegiro eller e-faktura.

Dette kan opprettes ved å gå inn på "Min eiendom" eller ved å sende epost med navn, telefonnummer og gårds-/bruksnummer til postmottak@tynset.kommune.no.

Ny helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse

Hva og hvilke utviklingstrekk kan utfordre oss og samfunnsverdiene vi er avhengige av for å ferdes, virke, leke og bo trygt og godt i kommunen vår?

Alle kommuners arbeid med å forebygge, begrense og håndtere større kriser skal springe ut av helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser (HROS).

Kommunen plikter å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan skje i kommunen, vurdere sannsynligheten for at disse hendelsene skjer og hvordan de i så fall kan påvirke kommunen. Alle identifiserte hendelser gis en sannsynlighet og en konsekvens i forhold til hvert risikostyringsmål. Slike mål kan være miljø, økonomi, liv og helse.

Tynset kommune har igangsatt arbeidet med en ny HROS. Arbeidet gjennomføres delvis i samarbeid med de andre kommunene i Nord-Østerdalen. Målet er at arbeidet slutføres i løpet av 2023.

Konsekvensene av klimaendringer blir synlig når risiko vurderes. Blant annet ekstremvær, svekket forsyningssikkerhet, geopolitisk ustabilitet og økt migrasjon kan helt eller delvis forklares med endringer i klima.

Kommunens HROS må ta inn over seg slike endringer for å kunne være et godt grunnlag for risiko- eller konsekvensreduserende tiltak. I etterkant av oppdatert HROS vil beredskapsplanverket til kommunen revideres. Analysen er derfor et vesentlig grunnlag for både den kommunale planstrategien og kommuneplanen sin samfunnsdel og er det viktigste grunnlaget for kommunen sin overordnede beredskapsplan.

Ordføreren har ordet

Hvilke ambisjoner skal vi ha for Tynset?

Dagene til en ordfører er mangeslungen og den siste uka har vært preget av det. Kort oppsummert så har jeg har viet et ungt par og besøkt en 100-åring for å nevne noen av de svært hyggelige arbeidsoppgavene.

Så er det alle oppgavene som det tar litt lenger tid å få hentet ut gleden og effekten av. Kampen om pengene til kommunene for den vannkrafta vi produserer, kampen om pengene til Røros og Solørbanen, kampen om pengene til riksveg 3, kampen for å få videreutviklet Tynset sjukehus og kampen for å løse og avhjelpe strømpriskrisa for å nevne noe. Og så er det den mer langsiktige jobbinga innad i kommunen med planer. Hvilke ambisjoner skal vi ha for klima og miljø, hytte- og boligbygging, næringsetableringer, tuområder, sentrumsutviklingen, osv?

Dette er oppgaver som alle er like viktige, men på hver sine måter. Det er viktig å se og sette pris på sine innbyggere og være tett på folk i dagliglivet. Det er også viktig at vi engasjerer oss og jobber målrettet for å bli hørt hos sentrale myndigheter for hver dag er jo en kamp om penger til det vi i vår kommune og region mener er viktig. Og en ordfører kan ikke sitte og vente på at andre gjør jobben, så her handler det om å bruke nettverket sitt, innta posisjoner i viktige organisasjoner, som har påvirkningskraft, og å arbeide målrettet og å aldri gi opp.

Så er det kommunens planer hvor de folkevalgte skal lande hvilke arealer som skal benyttes til hva. De planene det hovedsakelig jobbes med nå er kommunens arealplan for hele kommunen, samt en egen delplan for Tynset by og en egen delplan for Savalen. I tillegg arbeides det med klima- og energiplan.

Dette gir oss muligheten til å tenke over blant annet hvilke ambisjoner vi vil ha i Tynset kommune for å bidra til ytterligere energiproduksjon. Skal vi være offensive her og gripe noen muligheter eller skal vi sitte og se på og forvente at andre tar ansvar. Vi vet at hele Norge skal elektrifiseres. Og når vi ser behovene for batteriproduksjon, behov for datalagring etc. vet vi at energibehovet er enormt.

Vi må fremover sette fokus på at vi skal sløse mindre med den energien vi har. Det betyr at vi blant annet må tenke nøye gjennom hvilke typer datalagring vi vil legge til rette for, og vi må i større grad legge til rette for et system hvor strøm til luksus koster oss mer enn strøm til daglig og helt nødvendig bruk.

Så må vi uansett om vi er bevisst på sparing produsere mer energi i Norge for å bli fullt og helt selvforsynte. Og hvis vi ønsker mer industri, vare- og matproduksjon tilbake til Norge sett i en beredskapssammenheng, bør vi også se hva vi kan bidra med i vår kommune.

Vi jobber nå med å se på om vi har egnede arealer for energiproduksjon med vann, vind eller sol i litt større skala, for dette bør inn i våre planer hvis vi ønsker å sette av arealer til slike formål. Derfor er dette ting vi må diskutere fremover. Det er mye motstand mot slike utbygginger, og da kanskje særlig vindkraft. Men diskusjonen bør man

Foto : Ingrid Eide / Ingrafo

uansett ta for å se om dette kan gi oss noen fortrinn, enten i form av inntekter eller attraktivitet for å nevne noe. Vi må alltid se etter muligheter, for noen ganger er det riktig å gripe dem, mens andre ganger er det ikke det.

Når det gjelder klima- og miljøplanen, så utarbeider vi den sammen med våre nabokommuner, siden vi er en felles bo- og arbeidsmarkedsregion. Vi benytter de samme transportårene, og vi er like på svært mange områder. Og sist, men ikke minst, vi er en region hvor fjellandbruket står sterkt og er utrolig viktig.

Siden landbruket er en del av løsningen på det grønne skiftet, og siden matsikkerhet, beredskap, bærekraftig landbruk og landbruk over hele landet er målsettinga for Norge, er det viktig å legge realistiske klimakutt på landbruket. Vi skal produsere nok mat til egen befolkning, og da kan vi ikke aktivt begrense antall dyr for å få ned metanutslippene. Men derimot ligger det store muligheter i endringer av dyreforet. Vi må også arbeide for å få ned matsvinnet, og vi må sikre mest mulig karbonbinding i jord, skog, myr og utmark. Vi må også ha fokus på gjødsellagring, utslipp gjennom arealbruk og transport, og det må jobbes aktivt for produksjon av biogass.

Veitrafikken utgjør også en stor andel av utslippene. Her er det også en del begrensninger på oss som kommune omkring hva vi får gjort, men å bidra til flere kjøretøy over på el og mer gods fra vei til bane er noen klare mål.

Når kunnskapsgrunnlaget og ambisjonene for regionen nå snart er lagt, skal vi i gang med en tiltaksplan i hver kommune. Hva vil vi på Tynset gjøre for å bidra til at vi skal nå de nasjonale klimamålene? Det er spennende arbeid som vi skal fortsette utover våren.

I skrivende stund skinner sola og stadig flere solcellepaneler rundt omkring i kommunen har definitivt restartet sin produksjon. Dette gir energi på mange måter, og uante muligheter ligger foran oss, det handler bare om å gripe noen av dem. Nyt våren, vårsola og den lyse tida fremover.

En vårlig hilsen fra ordfører Merete

Kultur og bærekraft

For at vi skal nå bærekraftsmålene innen 2030, må alle deler av samfunnet bidra.

I praksis betyr det at man som innbygger, ansatt eller kommune hele tiden må spørre seg om de aktivitetene, beslutningene og prosjektene man vil iverksette, bidrar til sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft. Alle de tre dimensjonene er like viktige.

Kulturfeltet bidrar inn mot enkelte bærekraftsmål. Ikke minst gjelder det "kulturens kraft", som danner grunnlag for bevisste holdninger og verdier som kan fremme bærekraftsmålene. Et godt kultur- og fritidstilbud kan bidra til å oppnå flere av bærekraftsmålene gjennom å øke kunnskap og bevissthet, skape fellesskap og samhold, samt fremme inkludering og mangfold.

Øke kunnskap og bevissthet

Kunst- og kulturtilbud kan bidra til å øke kunnskapen og bevisstheten om bærekraftige problemstillinger. Kulturinstitusjoner som eksempelvis teater, bibliotek, kino, kulturskole og kulturhus er samfunnsaktører med påvirkningskraft som kan bidra til å forme holdninger og verdier i samfunnet. Kultur- og fritidsaktiviteter er en arena for læring og utvikling både for barn og voksne og bidrar inn til bærekraftsmål 4 god utdanning.

Skape fellesskap og samhold

Kunst og kultur evner å samle mennesker i fellesskap på tvers av meninger, interesser og bakgrunn. Kultur- og fritidstilbud gir muligheter for sosialt samvær og fellesskap, og kan bidra til å redusere ensomhet og isolasjon. De er også et viktig virkemiddel for å opprettholde og styrke lokale tradisjoner og kulturarv, og kan bidra til å øke stoltheten og tilhørigheten til lokalsamfunnet. Kultur- og fritidstilbud kan skape fellesskap og samhold, og er et bidrag til bærekraftsmål 11 bærekraftige byer og lokalsamfunn.

Fremme inkludering og mangfold

Kunst og kultur kan bidra til å motvirke utenforskap og polarisering i samfunnet gjennom å skape felles plattformer og felles opplevelser basert på åpenhet og toleranse. Kultur- og fritidsaktiviteter kan også gi muligheten til å oppleve og lære om ulike kulturer og perspektiver, og bidra til å øke toleransen og respekten for mangfoldet i samfunnet, og gjennom dette bidra til å nå bærekraftsmål 10 mindre ulikhet.

Ved å sette søkelys på kulturfeltet som en del av en større tilnærming, kan man synliggjøre betydningen av samarbeid på tvers av fagområder for å oppnå bærekraftsmålene. Et godt kunst-, kultur- og fritidstilbud vil spille både en direkte og indirekte rolle i arbeidet med å nå bærekraftsmålene, og kan bidra til en mer bærekraftig fremtid for lokalsamfunnet.

Paneldebatten med kommuneoverlege Tor Halvor Bjørnstad, Christina Kalstø, sosiallærer, Muhamed Sasay, engasjert tynsetungdom, Anne Laila Fossum, engasjert mor og ildsjel, og redaktør og debattleder Liv Maren Mæhre Vold.

Prosjektet "BRA NOK" er i gang

Da Norge åpnet opp igjen etter pandemien ble det relativt fort tydelig at mange flere enn før nå slet med psykiske plager. Det var raskt stor pågang på tjenester som fastlege, helsestasjon og en markant økning i henvisninger til BUP og Psykisk helsevern for voksne.

Tekst: Tor H. Bjørnstad-Tuveng på vegne av BRA NOK

I kommunen så vi fort dette veldig tydelig, og etter en diskusjon på administrativt nivå ønsket vi å starte et prosjekt, som vi håper kan bidra til å bedre den psykiske folkehelsen.

Vi valgte da en tilnærming der vi så på psykisk uhelse på samme måte som hvilken som helst tidligere epidemi. Selvfølgelig skal vi prøve å hjelpe de som er blitt så syke at de trenger hjelp, men vi ønsker også å se på årsaken, selve utspringet til sykdommen. Da Jon Snow virket som lege og epidemiolog i London på 1800 tallet klarte han å lokalisere drikkevannet som kilden til de store koleraepidemiene som hadde herjet byen. Nå prøver vi å tenke litt på samme måte om psykisk uhelse.

Vi stilte oss spørsmålet; Hvor kommer den psykiske sykdommen fra? Og kan vi gjøre noe med dette på samfunnsnivå? Til å svare på dette planla vi et arrangement der vi første hadde en diskusjon i et panel og etterpå et foredrag av Ingeborg Senneset (kjent som samfunnsdebattant og journalist i Aftenposten) og Peder Kjøs (psykolog).

I panelene (det var to paneler som diskuterte) satt kommuneoverlege, assisterende rektor for ungdomsskolen, en representant for ungdommen, en for foreldrene, sosiallærer på ungdomsskolen og Ingeborg Senneset.

Hva fant vi så ut da vi tok tempen på Tynsetsamfunnet? Jo, vi fant et stresset samfunn med mye forventninger. Ungdommen er påvirket av sosiale medier og mange andre individers tilsynelatende perfekte fasade. De voksne litt det samme og tiden til å være sammen i kjernefamilien er presset, og de vanlige arenaene der vi kan snakke sammen om daglige små problemer er der ikke lengre på samme måte som før. Dette kan så føre til at små problemer som vi kanskje kan løse enkelt ved å lufte dem sammen med andre kan vokse store, til og med bli til sykdom.

Det ble også snakket om det å være så pålogget at man evner å se menneskene i sin egen lille flokk, enten det nå er hjemme, på skolen, på jobben eller i vennekretsen. Ingeborg Senneset delte etterpå i sitt foredrag med oss hvordan hun i ungdommen utviklet alvorlig psykisk sykdom (som hun fortsatt ikke er frisk av), og at hun da først forsøkte å klare seg selv, regulere sine egne følelser uten å søke hjelp eller snakke med andre, og så hvordan dette etter hvert ble til en sykdom.

Et annet tema var snakk om sykdom gjennom sosiale medier, da særlig fokuset på diagnoser. Her endte panelet opp med at dette kanskje ikke var så farlig så lenge man forstår at det er en del av livet å også slite i perioder. Markedsføring av diagnoser og sykdom gjennom sosiale

Endring i overordnet planarbeid

Det er startet og pågår revisjon av tre overordnede kommunale planer i Tynset kommune; kommunedelplaner for Savalen og Tynset by, samt kommuneplanens arealdel. Kommunestyret vedtok i januar-møtet en endring i overordnet planarbeid i kommunen.

Savalsjøen. Foto: Ingrid Eide / Ingrafo

Vedtaket innebærer at arbeidet med kommuneplanens arealdel (KPA) har fått utsatt fremdrift som følge av ressursituasjonen på plankontoret, samt forsinkelser i medvirkningsprosesser med rot i koronapandemien. Kommunedelplanene for Savalen og Tynset by prioriteres ferdigstilt og vedtatt i løpet av 2023, førstnevnte til sommeren og sistnevnte til høsten.

Kommunedelplan Savalen 2022-2035

Siden forrige utgave av Tynsetmagasinet har det blitt utført en sortering av de innspillene som har kommet inn i høringsperioden for kommunedelplan (KDP) for Savalen. Fremdriften for KDP Savalen er foreløpig i rute, men vil i stor grad avhenge av valg som tas i forhold til innspill

som har kommet inn. Spesielt knyttet til innspill på arealer som ligger innenfor områder ansett som viktige for villrein i ny kvalitetsnorm fra Miljødirektoratet.

Det arbeides samtidig med en utredning av flom- og skredfare i nordenden av Savalen som del av KDP Savalen og kommunens samfunnsansvar. Reelle faresoner for skred, ras og flom vil forenkle reguleringsprosesser og bidra til mer effektiv behandling av byggesaker i området.

Kommunedelplan Tynset by 2022-2035

For KDP Tynset by er arbeidet med konsekvensutredning (KU) for innspill til bolig, fritidsbolig og næring innenfor planområdet godt i gang. Det ble i juni 2022 vedtatt av kommunestyret hvilke av innspillene som skulle videre til konsekvensutredning. Innspillene som ble videreført ble valgt ut med bakgrunn i faktorer som beliggenhet og konflikt med andre hensyn som jordvern og kulturminner. Konsekvensutredningen gir grunnlag for å gjøre gode og veloverveide valg knyttet til videre utvikling av Tynset by.

medier kan til en viss grad være smittsomt, men også fungere som en ufarliggjøring og en normalisering av tilstanden. Det er fint å være klar over begge mekanismene.

Det ble som nevnt snakket om forventningspress, samt positivt og negativt stress. Det er lett å forstå at sosiale medier og den perfekte fasaden mange har mot hverandre kan bidra til at vi føler et press for å være og fremstå perfekte. Det er ikke sikkert vi kan få gjort så mye mer med dette heller enn å konstatere at slik er det, men det kan forhåpentligvis også få oss til å skjønne at dette er et kunstig forventningspress og at vi legger lista lavere: "Vi må være snille med oss selv når det kommer til forventninger."

Peder Kjøs omtalte også dette i foredraget med Senneset. Her pekte han på at det er viktig å finne noe å brenne for, og at det i en slik situasjon for de fleste bare er sunt å presse seg for å nå sine mål.

Dette var kort oppsummert fra første episode av "Bra Nok"-prosjektet. Det vil bli flere episoder. Nå skal vi evaluere litt hva dette gav oss og hva vi skal bygge videre på.

Det som vi føler er viktig at vi husker så langt er at psykisk sykdom oppstår i samfunnet vi lever i. Ved å være mer på vakt, ha tid til å snakke

med hverandre og være mer åpne håper vi at også samfunnet kan hjelpe mange individer til å få det bedre. En liten smerte krever det ofte en mindre kur å helbrede.

Ingeborg Senneset, samfunnsdebattant og journalist i Aftenposten, og Peder Kjøs, psykolog. Pressefoto

I mange år har (f.v.) Eldar Graven, Oddleif Ruud og Leif Sundmoen vært noen av Frivilligsentralens og Gudruns "faste stab". Foto: Ingrid Eide / Ingrafo

Frivilligsentralen in persona trer av

En frivilligsentral eller nærmiljøsentral er en lokalt forankret møteplass, åpen for alle som har lyst til å delta innen frivillig virksomhet. Sentralen utvikles av menneskene som er tilknyttet sentralen.

Slik ble det i høyeste grad på Tynset, og slik håper avtroppende leder Gudrun Bakken at det vil fortsette. Hun skal være med i en overlappingsfase, men skal ikke bli ånden som går i huset når hun nå etter 15 år blir mer til daglig å finne i Brydalen som bestemor og "fjellgeit".

Siden oppstarten 1. mars 2008 har Gudrun Bakken hatt en fast hånd om drifta til det som er blitt selve navet i frivilligheten på Tynset. Helt fra skrætsj begynte hun å bygge opp innhold og aktiviteter, med lite annet enn en visjon som retningslinje; vi skal være en møteplass for frivillige innsats i Tynset, for alle aldersgrupper.

Frivilligsentralen på Tynset var den sist etablerte i Fjellregionen. Det første Gudrun gjorde var å ringe til Tolga og Folldal for å høre hva de gjorde med sin frivilligsentral. Erfaringsutveksling og samarbeid er et par av grunnsteinene Gudrun har bygget sentralen på.

Et mangfold av tilbud

I romslige lokaler i tilknytning til Alfarheim midt i Tynset sentrum, har Gudrun gjennom disse åra litt etter litt fylt lokalene med aktivitet og innhold; kafé, Aktiv i naturen, gågruppe, Kreativitet i fokus, internasjonal kvinnekafé, Stolpejakten, allsangkvelder, Jul i fellesskap, natteravner. Lista er lang.

Her ble det også malerverksted, bakstrom og snekkerbod. Leksehjelp for barn var også et tilbud frem til dette ble tatt over av skolene sjøl.

– Dessuten kjører vi ut strøsand, og vi kjører ut mat til eldre hjemmeboende. Nå skal det startes et brannvernteam, som skal besøke folk hjemme for å se om brannsikkerheten er ivaretatt, legger den daglige lederen til.

En dag i uka er det gåddag på Frivilligsentralen. Uansett vær og føreforhold møtes et titalls kvinner presis klokka 11 for en times gåtur. Neby-runden er et yndet turmål. Foto: Ingrid Eide / Ingrafo

Frivilligsentralen er blitt et slags ”minisamfunnshus” og er en møteplass med mye aktivitet både på dag- og kveldstid. Utleie til selskaper og møtevirksomhet for kommunens mange lag og foreninger er en del av sentralens virksomhet, og en viktig inntektskilde. Eksempelvis har seniorkoret sine faste øvingskvelder her.

– Frivilligsentralene i landet fått økonomisk støtte direkte fra staten, fordelt via kommunene. Samarbeid med kommunen har i alle år vært meget godt, og det har vært viktig for begge parter, understreker Gudrun. Hun håper dette gode arbeidet fortsetter sammen med den nye lederen.

NYBY for den moderne pensjonisten

På spørsmål av hva hun er mest stolt av å få til, kommer svaret kjapt: Frivilligsentralen! Den hadde nemlig en ganske trang start på Tynset. Det første initiativet kom så langt tilbake som i 2002, men ble skrinlagt på grunn av økonomi. Etter flere runder i kommunestyret og utredelse av en nedsatt politisk komite, ble det fem år senere endelig en Frivilligsentral også på Tynset, som den siste kommunen i regionen.

Nå kan Gudrun Bakken gi ”arvtageren” ei liste med nesten 180 frivillige. 75 av disse registrert i NYBY. Nyby er et tilbud som har fenget den ”moderne” pensjonisten, som ønsker å jobbe som frivillige, men ha den fleksibiliteten som Nyby kan gi. På en app kan man registrere seg og selv bestemme hvilke tider man vil gjøre seg tilgjengelig for oppdrag.

Den teknologiske utviklingen er for øvrig det Gudrun påpeker har endre drifta aller mest.

– Jeg satt med regningsblokker med blåpapir og sendte regninger i posten. Nå skjer fakturering med noen tastetrykk, og porto er et ord den yngre garde nesten ikke forstår.

Men samtidig er Gudrun den som også ser hvordan den teknologiske utviklingen fører til utenforskap. Mange eldre klarer ikke å følge med, og snart er det ikke mulig å være en del av samfunnet uten en ID brikke, PC eller mobil. Her fyller også mange frivilligsentraler en viktig rolle med å initiere kurs og opplæring i bruk av data.

Frivilligheten stadig viktigere

Frivilligsentralene er lokale møteplasser som skal stimulere til frivillig innsats og være et bindeledd mellom kommunen og frivillig sektor.

– Kommunen får jo flere og flere oppgaver, og som samfunn må vi jobbe på lag. Da er de frivillige veldig viktig, og de kommer til å bli mer og mer viktig fremover, påpeker Gudrun.

Styret med styrets leder Inger Lise Stubsjøen Martinsen i spissen skal nå finne den fremtidige lederen av Frivilligsentralen. Det hun i skrivende stund kan røpe er at de er i gang med prosessen med å velge mellom flere spennende søkere til stillingen. Når en ny leder er på plass synes styreleder er vanskelig å anslå da magasinet gikk i trykken.

Fakta om Frivilligsentralens organisering

Frivilligsentralen er organisert som en stiftelse med eget styre. Stiftelsens styre har 7 medlemmer. 2 av medlemmene representerer Tynset kommune.

Øvrige 5 styremedlemmer er utnevnt av følgende organisasjoner, lag og foreninger: Tynset Pensjonistforening, Tynset LHL, Tynset Revmatikerforening, Lions Club Tynset og Tynset Rotary.

Air
Premiere: 5. april

Super Mario Bros. Filmen
Premiere 5. april

Eiketreet
Premiere: 7. april

The Pope's Exorcist
Premiere 7. april

Renfield
Premiere 14. april

Beautiful Disaster
Premiere 21. april

Richard Storken og den mystiske juvelen
Premiere 21. april

Guardians of the Galaxy Vol. 3
Premiere 3. mai

Fast & Furious 10
Premiere 18. mai

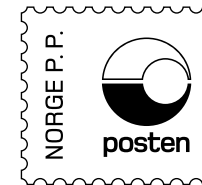

Den lille havfruen
Premiere 26. mai

Se fullstendig program med forestillinger og priser på www.tynsetkino.no
Billettsalget starter 1 time før forestilling
Telefon billettsalg: 62 48 52 03

Det tas forbehold om endringer

Returadresse: Tynset kommune, Servicetorget, Torvgata 1, 2500 Tynset

KULTURPROGRAM VÅR/SOMMER TYNSET KULTURHUS

2.4 KONSERT // ALVDAL-TYNSET JANITSJARKORPS

7.4 CLASSIC ROCK NITE // WHITE SPIRE

15.4 TYNSET JAZZKLUBB // BODIL NISKA

21.4 MIN SKYLD // ABID RAJA

5.5 BADESKEN // JA VI ELSKER DETTE LANDET

17.5 ÅPEN KULTURKAFÉ

4.6 BARN, INGEN ADGANG - VITENSHOW

9.6 BOKBAD OG KONSERT // FJELLFRI-VORS

10.6 FJELLFRI // NORD-ØSTERDALEN PRIDE

1.7 TYNSET BYFEST M/ CC COWBOYS ++

30.8 RIKSTEATRET // HØR'A DAGBOK

**ALLE BILLETTER KJØPES PÅ
TYNSETKULTURHUS.NO**